

Кампо Г.М., Дочинець Н. М., Гаврилець О.В.

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

В статті висвітлено сутність категорії «фінансова стійкість», наведено теоретичні підходи щодо трактування фінансової стійкості та її оцінки. Здійснено аналіз фінансової стійкості підприємств України за видами економічної діяльності за 2012-2015 р., а саме проаналізовано динаміку основних показників фінансової стійкості, таких як: наявність власного обігового капіталу, коефіцієнтів фінансової автономії, фінансової залежності, фінансової стійкості, стабільності, концентрації позикового капіталу, маневреності власного капіталу. За результатами аналізу виявлено, що низький рівень фінансової стійкості характерний для підприємств України у багатьох сферах економічної діяльності.

Ключові слова: фінансова стійкість, стабільність, власний обіговий капітал підприємств, фінансова залежність.

Постановка проблеми. Кризові умови господарювання негативно впливають на фінансовий стан більшості вітчизняних підприємств. Ефективне управління фінансовою стійкістю підприємства дає змогу підприємству краще адаптуватися до умов зовнішнього середовища та контролювати залежність від зовнішніх джерел фінансування. Для забезпечення такого управління необхідним є перш за все, розуміння сутності даної категорії та адекватна оцінка фінансової стійкості підприємств України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний вклад в розробку методологічних і методичних підходів трактування та оцінки фінансової стійкості підприємств зробили вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти: І. Бланк, І. Бержанір, О. Волкова, В. Ковальов, Г. Крамаренко, Л. Лахтіонова, Г. Поляк, І. Приймак, М. Родіонова, Г. Савицька, В. Тарасенко, Є. Уткін, А. Федотова та інші вчені. Однак, незважаючи на глибину проведених досліджень щодо оцінки фінансової стійкості підприємства та управління нею, ніні немає узгодженої позиції щодо методики оцінки фінансової стійкості, встановлення нормативних значень для коефіцієнтів фінансової стійкості.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є оцінка фінансової стійкості підприємств України та пошук шляхів її підвищення.

Опис основного матеріалу дослідження. Фінансова стійкість – один із головних чинників, що впливає на досягнення підприємством фінансової рівноваги та фінансової стабільності. Необхідно розглядати інтегральний показник, як комплексний критерій, що характеризує його фінансовий стан, формується під впливом сукупності чинників, як зовнішніх, так і внутрішніх.

Щодо визначення фінансової стійкості, то наразі як вітчизняні, так зарубіжні науковці використовують різноманітні підходи до визначення даного поняття. Так, автор економічного словника Азріліян А.Н. [1, с.987] дає досить узагальнене трактування фінансової стійкості, яку визначає як комплексне поняття, яке володіє зовнішніми формами прояву, формується в процесі господарської діяльності і знаходиться під впливом різних факторів.

Бланк І.О. зазначає, що таке поняття як «фінансова стійкість підприємства» дуже близьке до іншого економічного поняття – «фінансова рівновага». Він визначає зміст цих двох категорій частиною власних джерел при формуванні фінансових ресурсів підприємств [3, с.138]. На нашу думку, формування активів за рахунок позиченого капіталу в певних межах є об'єктивним явищем і не обов'язково свідчить про відсутність фінансової стійкості у суб'єкта господарювання.

Г.Б. Поляк трактує економічну сутність фінансової стійкості, зводячи її лише до забезпеченості запасів і витрат підприємства джерелами формування [15]. На нашу думку, це визначення дещо звужує розуміння сутності фінансової стійкості.

У визначенні Є.А. Уткіна поняття фінансової стійкості більш змістовне, оскільки, на його думку, фінансова стійкість передбачає платоспроможність, рентабельність, відсутність (або низьку) ймовірність банкрутства [14].

© Кампо Георгіна Михайлівна, к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів і банківської справи ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, тел.: +380509210907

Дочинець Наталя Мирославівна, к.е.н., доц., доцент кафедри мультимедійних технологій та веб-дизайну, ДВНЗ «Закарпатська академія мистецтв», м. Ужгород тел.: +38050 979 10 12

Гаврилець Олесь Василівна, к.е.н., ст. викл. кафедри обліку і оподаткування та маркетингу ДВНЗ «Мукачівський державний університет», м. Мукачево, тел.:+380954536069

В.В. Ковальов і О.Н. Волкова стверджують, що найважливішою характеристикою фінансового стану будь-якого підприємства є стабільність його діяльності у світлі довгострокової перспективи, яка пов'язана із загальною фінансовою структурою підприємства, а також ступенем його залежності від інвесторів та кредиторів [4, с. 115].

Комплексно досліджено умови, ознаки та критерії фінансової стійкості у праці російських економістів В.М. Родіонової та М.О. Федотової [11, с.42]. Визначення фінансової стійкості є досить містким та змістовним, проте має той недолік, що економісти відокремлюють поняття платоспроможності та кредитоспроможності, чого, на нашу думку, не слід робити, оскільки кредитоспроможність включає в себе платоспроможність.

Крамаренко Г.О. та Чорна О.Є під фінансовою стійкістю підприємства розуміють його платоспроможність в часі з дотриманням умови фінансової рівноваги між власними і позиковими коштами. Фінансовою рівновагою є таке співвідношення власних і позикових коштів підприємства, при якому за рахунок власних коштів повністю погашаються колишні і нові борги [5, с.167].

Стійкість фінансового стану організації визначає співвідношення величин власних і позикових джерел формування запасів і вартості самих запасів. “У той же час, ступінь забезпеченості запасів і витрат є причина тією чи іншою мірою платоспроможності, розрахунок якої проводиться на конкретну дату, що суб'єктивно і може мати різну точність”, – вважають В.Г. Артеменко і М.В. Беллендир [2, с. 80]. Таким чином, формою прояву фінансової стійкості може бути платоспроможність.

На думку таких авторів, як Русіна Ю.О. та Полозук Ю.В., фінансова стійкість – це більш узагальнена характеристика фінансового стану підприємства, тобто здатність суб'єкта господарювання розвиватися та функціонувати, забезпечувати фінансову незалежність та зберігати рівновагу своїх пасивів та активів, що гарантує інвестиційну привабливість та платоспроможність підприємства [12, с. 93].

Досить точним, на нашу думку, є трактування, надане Г.В. Савицькою, яка зазначає: „фінансова стійкість підприємства – це здатність підприємства функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів та пасивів у мінливому внутрішньому та зовнішньому середовищі, яка гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість у межах допустимого рівня ризику” [13, с. 619].

Найбільш повно трактує фінансову стійкість підприємства Приймак І.І. [6, с.57] як його спроможність функціонувати протягом тривалого періоду, одержуючи достатній для відтворення потенціалу, виплати дивідендів і стабільного розвитку прибутку, забезпечуючи при цьому економічно обґрунтоване співвідношення джерел фінансування та активів і збалансоване надходження й виплату грошових коштів попри вплив внутрішніх і зовнішніх чинників. Фінансова стійкість є інтегральним, якісним й узагальнюючим показником, який відображає стан і результати діяльності підприємства.

Отже, фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів підприємства, за якого раціональне розпорядження ними є гарантією наявності власних коштів, стабільної прибутковості та забезпечення процесу розширеного відтворення.

Методика аналізу фінансової стійкості залежить від поставленої мети, завдань, а також різних чинників інформаційного, методичного, технічного, кадрового забезпечення. Виділяють процедури експрес-аналізу та деталізованого аналізу фінансової стійкості підприємства. Експрес-аналіз орієнтовано на публічну звітність підприємства, застосування типових методик, і він призначений для зовнішніх і внутрішніх користувачів. Деталізований аналіз орієнтовано на використання всіх джерел інформації на базі внутрішньої звітності. Він призначений для управлінського персоналу, є комплексним та системним, тому конкретизований, доповнює, розширює окремі процедури експрес-аналізу, дає докладну оцінку діяльності в звітному (минулому) періоді та можливості розвитку на перспективу.

Особливе місце в аналізі займає коефіцієнтний метод оцінки фінансової стійкості. Економічна ефективність коефіцієнтів пов'язана з тим, що вони найбільш точно дозволяють визначити слабкі й сильні сторони діяльності підприємства, проблеми, які потребують подальшого дослідження, та виявити основні напрями динаміки показників і ступінь впливу чинників на зміну результативного показника.

Нами було проведено експрес-аналіз основних показників фінансової стійкості підприємств України за 2012-2015 роки. Нижче наведені показники було обрано тому, що вони у достатній мірі характеризують рівень фінансової стійкості підприємств, а також тому, що їх можливо розрахувати за даними, які надає Державна служба статистики. У табл. 1 наведено динаміку власних обігових коштів підприємств України.

Таблиця 1

Наявність власних оборотних коштів підприємств України за видами економічної діяльності за 2012-2015 роки, млн грн.*

Вид економічної діяльності	станом на 31 грудня року			
	2012	2013	2014	2015
Усього	346149,00	381283,80	122963,3	-3249,5
сільське, лісове та рибне господарство	79893,70	81909,30	103898,3	172284,0
промисловість	28420,70	55246,60	-15636,0	-90838,5
будівництво	-5106,80	12145,80	4692,6	-8597,0
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	71618,10	47978,30	-26995,3	-25229,6
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	2604,70	-478,80	-16096,0	-21944,9
тимчасове розміщування й організація харчування	-997,70	-1987,60	-4805,4	-7532,7
інформація та телекомунікації	-8094,60	-948,30	-13544,3	-12694,0
фінансова та страхова діяльність	177292,30	176313,20	96486,3	91542,7
операції з нерухомим майном	-22493,90	-103609,40	39693,7	-82251,1
професійна, наукова та технічна діяльність	32658,60	33484,60	48587,2	-3538,3
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	339,70	2083,80	961,2	-7578,6
Освіта	69,20	97,00	101,2	-18,6
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	-1078,80	-974,20	-1172,1	-1148,9
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	-7716,90	-5021,90	-4513,9	-4968,0
надання інших видів послуг	-1259,30	-1345,40	-886,9	-736,0

* Розраховано авторами на основі [7,8,9,10]

Аналіз даних табл. 1 свідчить, що більшість видів економічної діяльності у 2015 році мають негативні значення власного оборотного капіталу. Винятком є такі галузі, як сільське, лісове та рибне господарство і фінансова та страхова діяльність. Для решти галузей характерне зниження обсягів власного оборотного капіталу в період кризи, що є негативною тенденцією та не сприяє підвищенню фінансової стійкості.

Одним із найважливіших показників є коефіцієнт фінансової автономії (незалежності) – характеризує частку власного капіталу в загальній сумі капіталу, авансованого в діяльність підприємства. Чим вище значення показника, тим більш фінансово стійке, стабільне і незалежне від зовнішніх кредиторів підприємство. Нормативне значення коефіцієнта – 0,5. Динаміку значень коефіцієнта фінансової автономії підприємств України наведено у табл.2.

Таблиця 2

Значення коефіцієнта фінансової автономії підприємств України за видами економічної діяльності за 2012-2015 роки*

Вид економічної діяльності	станом на 31 грудня року			
	2012	2013	2014	2015
Усього	0,351	0,341	0,247	0,283
сільське, лісове та рибне господарство	0,536	0,501	0,420	0,401
промисловість	0,387	0,385	0,288	0,203
будівництво	0,113	0,110	0,012	-0,051
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	0,096	0,085	-0,020	-0,048
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	0,507	0,479	0,410	0,676
тимчасове розміщування й організація харчування	0,364	0,372	0,122	-0,105
інформація та телекомунікації	0,401	0,327	0,041	0,414
фінансова та страхова діяльність	0,540	0,558	0,383	0,350
операції з нерухомим майном	0,345	0,315	0,284	-0,027
професійна, наукова та технічна діяльність	0,349	0,344	0,437	0,604
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	0,756	0,771	0,695	0,652
Освіта	0,710	0,707	0,725	0,608
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,477	0,452	0,297	0,295
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,294	0,341	1,130	0,282
надання інших видів послуг	0,312	0,326	0,256	0,306

* Розраховано авторами на основі [7,8,9,10]

Протягом аналізованого періоду коефіцієнт автономії мав тенденцію до зниження з 0,351 у 2012 р. до 0,283 у 2015 р. (табл. 2), що свідчить про посилення фінансової залежності суб'єктів господарювання від кредиторів та переважне формування джерел фінансування їх діяльності за рахунок зобов'язань.

Відповідають або близькі до нормативу значення коефіцієнтів фінансової автономії підприємств таких видів діяльності як: сільське, лісове та рибне господарство, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, освіта.

Негативна динаміка значень коефіцієнта фінансової автономії спостерігається у таких галузях як: промисловість, будівництво, оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів, тимчасове розміщування й організація харчування, операції з нерухомим майном, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги.

В умовах фінансової кризи таке скорочення частки власного капіталу в структурі джерел фінансування може розглядатися як наслідок зниження рентабельності діяльності підприємств України в цілому та, відповідно, зменшення можливостей щодо поповнення власних коштів за рахунок капіталізації чистого прибутку.

Оберненим до попереднього є коефіцієнт фінансової залежності, а його нормативне значення – близько 2. Динаміку значень коефіцієнта фінансової залежності підприємств України наведено у табл.3.

Коефіцієнт фінансової залежності показує у якій мірі підприємство фінансується за рахунок власних, а також залучених коштів. Якщо значення коефіцієнта дорівнює 1, то підприємство повністю фінансується за рахунок власних коштів, і є абсолютно фінансово незалежним. Значення показника в межах від 1 до 2 характеризує раціональне залучення зовнішніх джерел фінансування. Значення більше за 2 є небезпечним для підприємства.

Таблиця 3
Значення коефіцієнта фінансової залежності підприємств України за видами економічної діяльності за 2012-2015 роки*

Вид економічної діяльності	станом на 31 грудня року			
	2012	2013	2014	2015
Усього	2,845	2,929	4,048	3,528
сільське, лісове та рибне господарство	1,867	1,997	2,383	2,491
промисловість	2,581	2,596	3,472	4,919
будівництво	8,835	9,103	85,723	-19,439
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	10,448	11,774	-48,785	-20,764
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1,974	2,087	2,442	1,480
тимчасове розміщування й організація харчування	2,747	2,685	8,207	-9,524
інформація та телекомунікації	2,496	3,061	24,230	2,418
фінансова та страхова діяльність	1,852	1,791	2,611	2,859
операції з нерухомим майном	2,901	3,176	3,525	-37,594
професійна, наукова та технічна діяльність	2,862	2,903	2,287	1,655
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1,323	1,298	1,439	1,533
освіта	1,408	1,414	1,379	1,644
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	2,097	2,212	3,365	3,387
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	3,404	2,937	0,885	3,552
надання інших видів послуг	3,207	3,072	3,903	3,267

* Розраховано авторами на основі [7,8,9,10]

Слід зазначити, що значення коефіцієнта фінансової залежності підприємств України протягом 2012-2015 рр. значно перевищують нормативні, що вказує на дуже високу залежність українських підприємств від зовнішніх джерел фінансування та значні ризики їх фінансовій стійкості. Раціональне залучення зовнішніх джерел характерне для підприємств таких сфер, як: діяльність у сфері

адміністративного та допоміжного обслуговування та освіта.

Коефіцієнт фінансової стійкості дозволяє визначити, яка частина активів фінансується за рахунок довгострокових джерел фінансування – власного капіталу та довгострокових позикових фінансових ресурсів. Високе значення показника свідчить про низький рівень ризику втрати платоспроможності та хороші перспективи

функціонування підприємства. Нормативним є фінансової стійкості підприємств України значення 0,7–0,9. Динаміку значень коефіцієнта наведено у табл.4.

Таблиця 4

Значення коефіцієнта фінансової стійкості підприємств України за видами економічної діяльності за 2012-2015 роки*

Вид економічної діяльності	станом на 31 грудня року			
	2012	2013	2014	2015
Усього	0,517	0,529	0,474	0,490
сільське, лісове та рибне господарство	0,657	0,638	0,581	0,501
Промисловість	0,561	0,581	0,523	0,451
Будівництво	0,347	0,404	0,373	0,287
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	0,232	0,231	0,150	0,133
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	0,671	0,661	0,592	0,808
тимчасове розміщування й організація харчування	0,660	0,637	0,527	0,419
інформація та телекомунікації	0,560	0,556	0,361	0,631
фінансова та страхова діяльність	0,659	0,710	0,593	0,584
операції з нерухомим майном	0,624	0,439	0,730	0,430
професійна, наукова та технічна діяльність	0,525	0,521	0,619	0,728
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	0,819	0,835	0,794	0,747
Освіта	0,748	0,769	0,768	0,695
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,696	0,678	0,615	0,637
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,528	0,606	2,124	0,613
надання інших видів послуг	0,391	0,370	0,374	0,381

* Розраховано авторами на основі [7,8,9,10]

Як видно у табл.4, значення коефіцієнта фінансової стійкості українських підприємств не відповідали нормативу протягом аналізованого періоду і знизилось з 0,517 у 2012 році до 0,490 у 2015 році. Негативна динаміка значень даного коефіцієнта спостерігалась у таких видах діяльності, як: сільське, лісове та рибне господарство, промисловість, будівництво, оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів, тимчасове розміщування й організація харчування. Це вказує на високий ризик втрати платоспроможності підприємств цих сфер діяльності.

Відповідали або були близькі до нормативу значення коефіцієнта фінансової стійкості підприємств таких видів діяльності, як: транспорт,

складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, освіта.

Коефіцієнт фінансової стабільності – показник, який характеризується відношенням власних і позикових коштів підприємства. Цей показник показує, скільки позикових коштів залучило підприємство в розрахунку на одну гривню вкладених в активи власних коштів. Нормативне значення коефіцієнта – більше 1. Перевищення власних коштів над позиковими свідчить про те, що підприємство має стійкий фінансовий стан і відносно незалежне від зовнішніх фінансових джерел. Динаміку значень коефіцієнта фінансової стабільності підприємств України наведено у табл.5.

Таблиця 5

Значення коефіцієнта фінансової стабільності підприємств України за видами економічної діяльності за 2012-2015 роки*

Вид економічної діяльності	станом на 31 грудня року			
	2012	2013	2014	2015
1	2	3	4	5
Усього	0,103	0,101	0,027	-0,001
сільське, лісове та рибне господарство	0,640	0,524	0,459	0,420
промисловість	0,028	0,048	-0,011	-0,048
будівництво	-0,024	0,047	0,018	-0,026
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	0,072	0,046	-0,023	-0,017

Продовження табл. 5

1	2	3	4	5
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	0,016	-0,002	-0,074	-0,063
тимчасове розміщування й організація харчування	-0,047	-0,086	-0,200	-0,230
інформація та телекомунікації	-0,137	-0,016	-0,150	-0,116
фінансова та страхова діяльність	0,995	1,092	0,471	0,437
операції з нерухомим майном	-0,084	-0,469	0,096	-0,157
професійна, наукова та технічна діяльність	0,130	0,110	0,140	-0,010
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	0,006	0,036	0,015	-0,084
освіта	0,106	0,141	0,160	-0,018
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	-0,199	-0,141	-0,173	-0,139
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	-0,615	-0,232	-0,217	-0,199
надання інших видів послуг	-0,666	-0,451	-0,233	-0,158

* Розраховано авторами на основі [7,8,9,10]

Слід відмітити, що динаміка значень коефіцієнта фінансової стабільності підприємств України протягом 2012-2015 рр. є негативною, а самі значення не відповідають нормативу. Це свідчить про нестійкий фінансовий стан та високий рівень залежності від зовнішніх джерел фінансування.

Коефіцієнт концентрації залученого капіталу показує частину активів, яка функціонує за рахунок залученого капіталу. Значення коефіцієнта не повинно перевищувати 1. У табл.6 представлено динаміку розрахованих значень коефіцієнта заборгованості українських підприємств.

Таблиця 6

Значення коефіцієнта концентрації позикового капіталу підприємств України за видами економічної діяльності за 2012-2015 роки*

Вид економічної діяльності	станом на 31 грудня року			
	2012	2013	2014	2015
Усього	0,622	0,658	0,753	0,716
сільське, лісове та рибне господарство	0,451	0,499	0,580	0,599
Промисловість	0,579	0,615	0,712	0,797
Будівництво	0,821	0,889	0,988	1,051
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	0,898	0,915	1,020	1,048
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	0,465	0,521	0,590	0,324
тимчасове розміщування й організація харчування	0,618	0,627	0,878	1,105
інформація та телекомунікації	0,570	0,673	0,959	0,586
фінансова та страхова діяльність	0,423	0,440	0,611	0,645
операції з нерухомим майном	0,647	0,492	0,910	1,026
професійна, наукова та технічна діяльність	0,609	0,655	0,563	0,396
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	0,241	0,229	0,305	0,348
Освіта	0,281	0,293	0,274	0,392
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,480	0,548	0,703	0,705
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,469	0,659	2,165	0,718
надання інших видів послуг	0,385	0,674	0,744	0,694

* Розраховано авторами на основі [7,8,9,10]

Як видно у табл. 6, протягом аналізованого періоду відбувається зростання значень коефіцієнта концентрації позикового капіталу підприємств України, що вказує на зростання частки активів, яка функціонує за рахунок залученого капіталу. Це свідчить про зростання залежності українських підприємств від

зовнішніх джерел фінансування і зниження фінансової стійкості.

Зниження значень коефіцієнта концентрації позикового капіталу спостерігається у таких видах діяльності, як: транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність, професійна, наукова та технічна діяльність. На особливо високий ризик втрати фінансової

стійкості вказують значення даного показника підприємств таких видів діяльності, як: будівництво, оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів, тимчасове розміщування й організація харчування, операції з нерухомим майном.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу дозволяє визначити частку власного капіталу, що

спрямована на фінансування оборотних активів. Додатне значення свідчить про достатність власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних активів та частини оборотних. Позитивною динамікою є збільшення показника, а нормативним значенням – 0,1 та вище.

Таблиця 7

Значення коефіцієнта маневреності власного капіталу підприємств України за видами економічної діяльності за 2012-2015 роки*

Вид економічної діяльності	станом на 31 грудня року			
	2012	2013	2014	2015
Усього	0,064	0,067	0,021	-0,0004
сільське, лісове та рибне господарство	0,289	0,262	0,266	0,251
Промисловість	0,016	0,030	-0,008	-0,039
Будівництво	-0,020	0,041	0,017	-0,028
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	0,064	0,042	-0,023	-0,018
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	0,008	-0,001	-0,044	-0,020
тимчасове розміщування й організація харчування	-0,029	-0,054	-0,176	-0,254
інформація та телекомунікації	-0,078	-0,011	-0,143	-0,068
фінансова та страхова діяльність	0,421	0,481	0,288	0,282
операції з нерухомим майном	-0,054	-0,231	0,088	-0,161
професійна, наукова та технічна діяльність	0,079	0,072	0,079	-0,004
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	0,001	0,008	0,005	-0,029
Освіта	0,030	0,041	0,044	-0,007
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	-0,095	-0,077	-0,122	-0,098
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	-0,289	-0,153	-0,469	-0,143
надання інших видів послуг	-0,257	-0,304	-0,174	-0,109

* Розраховано авторами на основі [7,8,9,10]

Протягом аналізованого періоду спостерігається негативна динаміка зниження коефіцієнта маневреності власного капіталу українських підприємств, що вказує на недостатність власного капіталу для фінансування оборотних активів. У 2015 році значення даного показника були від'ємними у підприємств всіх видів економічної діяльності крім підприємств сільського, лісового та рибного господарств, фінансової та страхової діяльності.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Розглянувши різноманітні підходи до трактування поняття фінансової стійкості, можна зробити висновки, що спільним у наведених думках вчених є те, що фінансова стійкість – це перш за все платоспроможність підприємства, забезпеченість запасів власними джерелами їх формування, обґрунтоване співвідношення власних і залучених коштів підприємства. Також багато авторів вказують на те, що фінансова стійкість підприємства характеризується його здатністю зберігати фінансову рівновагу у довгостроковій перспективі.

У результаті проведеного експрес-аналізу динаміки показників фінансової стійкості підприємств України протягом 2012-2015 років можна зробити наступні висновки:

– підприємствам України не вистачає власного оборотного капіталу для забезпечення їх діяльності. Для підприємств більшості видів економічної діяльності характерне зниження обсягів власного оборотного капіталу в період кризи, що є негативною тенденцією та не сприяє підвищенню фінансової стійкості. Винятком є такі галузі, як сільське, лісове та рибне господарство і фінансова та страхова діяльність;

– динаміка коефіцієнту автономії свідчить про посилення фінансової залежності суб'єктів господарювання від кредиторів та переважне формування джерел фінансування їх діяльності за рахунок зобов'язань. Відповідали або були близькі до нормативу значення коефіцієнтів фінансової автономії таких видів діяльності як: сільське, лісове та рибне господарство, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність, діяльність у сфері

адміністративного та допоміжного обслуговування, освіта;

– динаміка значень коефіцієнта фінансової залежності підприємств України протягом 2012-2015 рр. вказує на їх дуже високу залежність від зовнішніх джерел фінансування та значні ризики їх фінансовій стійкості. Раціональне залучення зовнішніх джерел характерне для підприємств таких сфер, як: діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування та освіта;

– негативна динаміка значень коефіцієнта фінансової стійкості вказує на високий ризик втрати платоспроможності підприємств таких сфер діяльності: сільське, лісове та рибне господарство, промисловість, будівництво, оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів, тимчасове розміщування й організація харчування.

– динаміка значень коефіцієнта фінансової стабільності підприємств України протягом 2012-2015 рр. є негативною, а самі значення не відповідають нормативу. Це свідчить про нестійкий фінансовий стан та високий рівень залежності від зовнішніх джерел фінансування.

– зростання значень коефіцієнта концентрації позикового капіталу підприємств України вказує на зростання частки активів, яка функціонує за рахунок залученого капіталу. Це свідчить про зростання залежності українських підприємств від зовнішніх джерел фінансування і зниження фінансової стійкості. На особливо

високий ризик втрати фінансової стійкості вказують значення даного показника підприємств таких видів діяльності, як: будівництво, оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів, тимчасове розміщування й організація харчування, операції з нерухомим майном;

– негативна динаміка зниження коефіцієнта маневреності власного капіталу українських підприємств вказує на недостатність власного капіталу для фінансування оборотних активів. У 2015 році значення даного показника були від'ємними у підприємств всіх видів економічної діяльності, крім підприємств сільського, лісового та рибного господарств, фінансової та страхової діяльності.

Отже очевидно, що українським підприємствам складно забезпечити достатній рівень фінансової стійкості у кризових умовах господарювання. Необхідно здійснювати заходи для забезпечення раціональної структури капіталу підприємств, розширення можливостей щодо нарощення власного капіталу, в першу чергу за рахунок капіталізації прибутку та залучення інвестиційних ресурсів. Особливе значення тут має формування сприятливого інвестиційного клімату та бізнес-середовища.

У перспективі необхідно здійснювати подальші дослідження в напрямі визначення кращих методик оцінювання фінансової стійкості, які б дали змогу вчасно виявити причини фінансової дестабілізації та розробити ефективні заходи щодо їх усунення.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азрилиян А.Н. Большой экономический словарь: 8 тыс. терминов/ А.Н. Азрилиян, О.М.Азрилиян, Е.В. Калашникова и др. – М.: Институт новой экономики, 2002 – 1280 с.
2. Артеменко В.Г. Финансовый анализ / В.Г. Артеменко, М.В. Беллендир. – М.: ДИС, 1998. – 120 с.
3. Бланк И.А. Словарь-справочник финансового менеджера / И.А. Бланк. – К., 2001.– 481 с.
4. Ковалев В.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: Учебник / В.В. Ковалев, О.Н. Волкова. – М.: ТК Велби, Изд- во Проспект, 2006. – 424 с.
5. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз. Підручник / Г.О. Крамаренко, О.Є. Чорна. – К: Центр учбової літератури, 2008. – 392 с.
6. Приймак І.І. Стратегічний аналіз фінансової стійкості підприємства / І.І.Приймак // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2012. – № 3(19). – С. 55 - 68
7. Показники балансу підприємств за видами економічної діяльності станом на 31 грудня 2015 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Структура балансу підприємств за видами економічної діяльності станом на 31 грудня 2014 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
9. Структура балансу підприємств за видами економічної діяльності станом на 31 грудня 2013 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
10. Структура балансу підприємств за видами економічної діяльності станом на 31 грудня 2012 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

- 11.Радионова В.М. Финансовая устойчивость предприятия в условиях инфляции / В.М. Радионова, М.А. Федотова. – М. : Изд-во „Перспектива”, 1995. – 98 с.
- 12.Русіна Ю.О. Економічна сутність фінансової стійкості підприємств та фактори, що на неї впливають /Ю.О. Русіна, Ю.В. Полозук/ Міжнародний науковий журнал. – 2015. – №2. – С. 91-94
- 13.Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г.В. Савицкая. – Минск: Новое знание, 2002. – 704 с.
- 14.Уткин З.А. Риск-менеджмент / З.А. Уткин. – М. : Экмос, 2002. – 287 с.
- 15.Финансы. Денежное обращение. Кредит / Под ред. проф. Г.Б. Поляка. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 512 с.

REFERENCES

1. Azrylyian A.N., Azrylyian O.M., Kalashnykova E.V. (2002) Bolshoi ekonomycheskyi slovar: 8 tus. termynov [Big economic dictionary: 8 thousand terms]. Moscow: Ynstytut novoi ekonomyky [Institute of New Economy], 1280 p. [in Russian].
2. Artemenko V.H. Bellendyr M.V. (1998) Fynansovui analiz [Financial analysis]. Moscow: DYS,120 p. [in Russian].
3. Blank Y.A. (2001) Slovar-spravochnyk fynansovoho menedzhera [Dictionary-reference of financial manager]. Kyiv, 481p. [in Ukrainian].
4. Kovalev V.V., Volkova O.N. (2006) Analiz khoziaistvennoi deiatelnosti predpriatyia: Uchebnyk [Analysis of the enterprise's economic activity]. Moscow: TK Velby, Prospekt, 424 p. [in Russian].
5. Kramarenko H.O., Chorna O.I. (2008) Finansovyi analiz. [Financial analysis]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury, 392 p. [in Ukrainian].
6. Pryimak I.I. (2012) Stratehichnyi analiz finansovoi stiikosti pidpriemstva [Strategic analysis of enterprise financial stability] *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy mashynobudivnoi haluzi: problemy teorii ta praktyky – Economics and Management Engineering industry: problems of theory and practice.* № 3(19), pp. 55 – 68 [in Ukrainian].
7. Pokaznyky balansu pidpriemstv za vydamy eonomicnoi diialnosti stanom na 31 hrudnia 2015 roku [Indicators of the balance sheet of enterprises different economic activities on December 31, 2015]. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
8. Struktura balansu pidpriemstv za vydamy eonomicnoi diialnosti stanom na 31 hrudnia 2014 roku [The structure of the balance sheet of enterprises different economic activities on December 31, 2014]. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
9. Struktura balansu pidpriemstv za vydamy eonomicnoi diialnosti stanom na 31 hrudnia 2013 roku [The structure of the balance sheet of enterprises different economic activities on December 31, 2013]. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
10. Struktura balansu pidpriemstv za vydamy eonomicnoi diialnosti stanom na 31 hrudnia 2012 roku [The structure of the balance sheet of enterprises different economic activities on December 31, 2012]. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
11. Radyonova V.M. Fedotova M.A. (1995) Fynansovaia ustoichyost predpriatyia v uslovyakh ynfliatsyy [Financial stability of enterprise under inflation]. Moscow: Yzd-vo „Perspektyva”, 98 p. [in Russian].
12. Rusina I.O., Polozuk I.V. (2015) Ekonomichna sutnist finansovoi stiikosti pidpriemstv ta faktory, shcho na nei vplyvaiut [The economic nature of enterprises financial stability and the factors that affect it] *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal – International scientific journal*, №2, p. 91-94
13. Savytskaia H.V. (2002) Analiz khoziaistvennoi deiatelnosti predpriatyia [Analysis of the enterprise economic activity]. Mynsk: Novoe znanye. – 704 p. [in Russian].
14. Utkyn Z.A. (2002) Rysk-menedzhment [Risk Management]. Moscow: Эkmos, 287 p.
15. Fynansu. Denezhnoe obrashchenye. Kredyt (2001) [Finance. Money circulation. Credit]. Eduted by prof. H.B. Poliak. Moscow: YuNYTY-DANA, 512 p. [in Russian].

Одержано 15.03.2017 р.